

ect tertio, deos palmite vineas habuisse, quandoquidem in Judæa mense quarto vix præcoque jam edules essent, ut ostendimus Num. 15. Fortè tamen veribus hæc intelligitur de Scenopægie festo, cum peractâ recenter vindemia totos sese hilaritati dabant. Fateor tamen nec illud quod de Paschate dixi certum esse, cum enim proximè à Paschate inchoaretur messis, quidni etiam credi potest per id tempus vineas frondes explicatas habuisse? Potest nonnulla contra nostram hanc opinionem obiecto fieri è v. 21, paulò post; si enim communiter ex omnibus tribubus in Silo virgines conveniebant, cur potius filia Silo raptæ dicuntur, quam ex aliâ quâpiam urbe? Sed de hæc re ad v. 21.

QUE SITA EST AD SEPTENTRIONEM URBS BETHEL. Quâ in tribu sita fuerit Silc nusquam apertè Scriptura pronuntiat. Adrichomius non satis sibi constat, qui eam in Tabulâ chorographica statuit in tribu Benjamin, postea tamen in singularum tribuum et urbium descriptionibus eam ponit in tribu Ephraim. Sed et S. Hieronymus in tribu Ephraim ponit In Locis Hebr., et ex his, quæ supra cap. præced. vers. 18, diximus, perspicue colligitur, et hic locus non obscure indicat: erat enim tribus Ephraim aquilonaris tribui Benjamin; porrò Bethel fuisse in utriusque tribus Ephraim et Benjamin confinio docuimus Gen. 28, vers. 19, ex quo relinquatur quidquid ad aquilonem est ipsi Betheli intra Ephraimitarum sortem concludi; at hic Silo ipsi Betheli aquilonaris statuitur.

ET AD ORIENTALEM PLAGAM VIE, QUÆ DE BETHEL TENDIT AD SICHIMAM. Erat Sichem seu Neapolis in tribu Ephraim versùs fines ejus aquilonaris: hic porrò urbis Silo situs is assertur, ut ab eâ viâ, quâ de Bethel ibatur Sichimam, relinquere- tur ad orientem, quod nullo modo in sua Judæa: Tabulâ expressit Adrichomius, qui Bethel Silo occidentalem facit, eique viæ quâ de Bethel itur Sichimam.

ET AD MERIDIEM OPPIDI LEDONA. Ledona castrum pulchrum in tribu Ephraim assertit Adrichomius quatuor leucis Sichimâ distans: hic urbi Silo ad aquilonarem statuitur.

VERS. 21. — CUMQUE VIDERITIS FILIAS SILO AD UCENDOS CHOROS EX MORE PROCEDERE. Cur filia Silo potius quam aliarum urbium puella, si ex omnibus Judæa civitatibus eò conveniebatur? Respondeo satis esse verisimile etiam alias ex aliis urbibus ac tribubus virgines fuisse Siluntinis conjunctas, et harum etiam aliquas cum

Siluntinis raptas. Ita videtur manifestè sensisse Josephus, qui postquam dixit verbis illis, quæ supra attulimus, conjuges et filias solitas sequi eos qui ad solemnitatem in Silo celebrandam conveniebant, subdit permixtum fuisse Benjaminitis ut has raperent, nimirum quæ undecumque illuc conveniebant. Idem sentit Serarius noster, cujus ea verba sunt: « Raptæ vero quæ sunt, dicuntur quidem Siluntinæ, quia vel Silಂತem, vel Silಂತe procedebant: fieri tamen potuit, ut è diversis tribubus conjunctæ tum fuerint, sacrasque choreas ambulabundæ simul egerint. » Potius tamen nominat hic Scriptura filias Silo, quia hæc certò adfuturæ, et cæteris ad hosce choros preiturræ: de cæteris siletur, siquidem an et quæ adfuturæ incertum, cum liberum esset non venire, aut etiam si advenissent, choris hisce sese conjungere.

RAPITE EX HIS SINGULI UXORES SINGULAS. Non fuit id consilium Benjaminitis datum contra juramentum factum, tantummodò enim juraverant se non tradituros, spontè scilicet, filias suas uxores Benjaminitis, non autem non daturus consilium, quâ ratione sibi prospicere possent, aut impedituros, quominus acciperent. Ex quo etiam sequitur et parentes, qui permiserunt raptas filias detineri, nihil contra juramentum fecisse: aliud enim est permisso, aliud positiva donatio, quam solam sibi interdicitur juramenti religione existimabant.

VERS. 22. — MISEREMINI EORUM. In Hebræo est, ut nonnulli vertunt: *Miseremini nostri illorum*, hoc est, ut aliqui explicant, nostri et illorum, vel, ut alii, nostri pro illis. Fortè illud, *mi*, posterius in voce *chomum*, posset censeri paragogicum, ut videntur sensisse Pagninus, Forsterus, Tigurini, et alii, qui nullam hujus affixi rationem habuerunt.

NON ENIM RAPERUNT EAS JURE BELLANTUM ATQUE VICTORUM. Ac si dicant: Nolite censere malè agi cum filiabus vestris, quòd raptæ sint; non enim captæ sunt eo modo quo in bello, in quo jus victoriae magnam potestatem victori in captivas confert, quæ res facit, ut captivæ subinde asperius habeantur. Verùm Hebræus textus non eum sensum præfert, quem versio nostra; in Hebræo enim est: *Quia non accipimus unicuique uxorem suam in bello*, et explicant de bello illo, quod contra Jabes Galaad gestum est, in quo cum non tot virgines captæ sint, quot Benjaminitis superstibus sufficerent, videri illis parcendum, et permittendum, ut fruantur expedito conjugio. Et hunc sensum

in Romano codice etiam visi sunt Septuaginta secuti.

SED ROGANTIBUS UT ACCIPERENT, NON DEDISTIS, ET A VESTRA PARTE PECCATIUM EST. Non quòd verè peccatum sit, cum prohiberentur juramenti religio, sed quòd ea res si secundum se consideretur seposito juramento, speciem quamdam immisericordiæ, inhumanitatis et crudelitatis haberet. Hæc etiam paulò aliter in Hebræo efferuntur, ut videatur alius sensus esse, et nova atque à textu nostro diversa ratio afferri, cur non sit severius agendum cum Benjaminitis raptoribus, iis verò parcendum potius; ita enim habent Hebræa: *Quoniam non vos dedistis eis, juxta tempus quo delinqueretis, ut sit sensus, non est quòd tumultuamini, aut queramini de Benjaminitarum facto, quoniam vos non dedistis eis filias vestras uxores, sed acceperunt ipsi, quod factum est sine violatione juramenti et peccato vestro, quod ut fieret, ac fieri posset toti populo erat valde optabile. Itaque illud, juxta tempus quo delinqueretis, significat, eo modo, ut delinqueretis, sive quâ occasione fieret, ut delinqueretis.*

VERS. 23. — Feceruntque filii Benjamin, ut sibi fuerat imperatum: et juxta numerum suum,

RAPERUNT SIBI DE HIS QUÆ DUCERANT CHOROS UXORES SINGULAS. Non fuit hic formalis raptus, et cum injuriâ ac peccato conjunctus, sed materialis tantum; fiebat enim auctoritate publicâ, et ob bonum publicum, neque mens rapientium erat inire conjugium nisi habito virginum raptarum consensu et parentum ipsarum: imò videntur parentes non fuisse invidii, utpote, qui Benjaminitis illis desiderarent uxores, undecumque eæ haberi possent, dummodò id sine peccato suo et violatione juramenti fieri posset.

Hactenus Judicum liber, qui ad ultimum usque Samsonis annum complectitur annos 299, sive trecentos uno minùs: tot enim faciunt, Othonielis 40 anni, Aod 80, Barac 40, Godeon 40, Abimelech tres, Tholæ 25, Jar 22, Jephthæ sex, Abesan septem, Alialon decem, Abdon octo, Samsonis 20. Ex quo colligas Samsonis mortem et librum Judicum juxta chronologiam hactenus à nobis initam finiri in anno ab ingressu in terram promissam 516, ab egressu ex Ægypto 356, à promissione factâ Abrahæ, sive ab ejus excessu ex Chaldæa, 786, ab ejusdem nativitate 856, à diluvio 1259, à mundo condito 2895.

IN LIBRUM JUDICUM Dissertatio.

Judices, de quorum historia in præcedentibus egimus, jura populo Dei dabant, rempublicam Israelis moderantes eâ temporis intercapedine, quæ inter Moysen et Josue usque ad constitutos reges interessit. Quare nomen illud non ita ad litteram usurpatur, quasi juri dicendo constitutum virum significet, sive tantum politia præfectum, vel magistratum, cum penes illos summa esset tum pacis tum belli potestas. Tyrii post veterem urbem cognominem eversam, atque novam alteram conditam, *judices* loco regum constituerunt; et Carthaginienses, colonia Tyriorum, summos reipublicæ principes non alio appellatos nomine voluerunt, quàm *judices*, Phœnicio nomine, *suffetes*, vel *sufetim*, quod non multum abluat ab hebræo שופטים *Scho-*

phetim, quo in Scripturâ *judices*, de quibus impræsentiarum, nuncupantur. Suspiciantur viri quidam eruditi *archontes* Atheniensium, et *dictatores* Romanorum ad *judices* Israelitarum referendos; nec desunt qui rempublicam Israelis sub *judicibus* comparent politia Germanorum, Gallorum ac Britannorum, ante immutata à Romanis leges. Grotius in eâ est sententiâ, *judices* Israelitarum nihil fuisse regibus minores, nisi uno excepto regio fastu et apparatu, cæterum potestate pares; quemadmodum in interregno regni administratores, sive dictatores in republicâ Romanâ.

Manus *judicum* non hereditario jure, nec electione possidebatur; vices autem Dei, summi ejus gentis arbitri, in administratione reipublicæ gerebant. Cum autem hanc summam

in populum auctoritatem retinere sibi Deus summo opere vellet, suscitatos identidem iudices non nisi in partem modicam et angustam auctoritatis vocabat. Cum Samuel urgeretur a populo, ut regem constitueret, Deus illatam injuriam sibi credidit; quasi scilicet regnum suum reassensent, cum alterum sibi constituendum postularent: *Non te, ait idem Deus ad Samuelem, abiecerunt, sed me, ne regem super eos.* Gedeon offerenti sibi ac posteris regnum populo respondit: *Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus*, Judic. 8, 22. Perpetua erat ad obitum usque iudicum dignitas, quamvis uni defuncto non statim alter succederet, adeo ut series fuerit intervallis divisa, suomet oritur identidem sibi imperantibus populis, identidem alterius imperio servientibus. Id autem ut populus nullius imperio subigeretur, tunc primum invecum in rempublicam creditur, postquam Josue et senioris cum illo rerum potiti, fato functi sunt. Cum autem necessitas postulabat, suscitatus à Deo liberator populum defendere aggrediebatur.

Quaedam tamen suppelint identidem potestati delati reipublice imperii, non aperta Dei electione, sed populi consentientis voluntate. Ita suffragiis populi universi Jephthe destinatus est, ut populum contra Ammonitas defenderet Judic. 11. In iis autem electionibus ratus, nec immerito, populus eum potissimum virum afflicti rebus referendis destinari divinitus, qui insigni corporis robore animique virtute præstaret, summo omnium consensu imperium illi totius reipublice conferret. Sæpe ducis electio à parte tantum Israelitarum, non ab universo populo facta est; cui proinde in partem, non in totam rempublicam imperium demandabatur. Eadem æquâ proportionem politia in duces à Deo destinatos servabatur, quippe qui non raro parti tantum Israelitarum præessent; parti, inquam, quæ alterius principis tyrannidi subjecta liberatore indigebat, cum interim reliqui pacis deliciis fruerebantur. Electi autem non quidem ad tempus erant, sed imperium per totam vitam prorogabant, jure dicendo occupati. Cæteram sine pompâ, faco et satellitibus; nisi Eastum propriis sumptibus et ambitione, non dignitatis necessitate adsciscerent. Dignitatem enim gerebant puram et simplicem, sine thesauro facili et censu. Jair, Scripturâ docente Judic. 10, 1. habebat triginta filios, sedentes super triginta pillos asinarum. Abdon, qui præfuit octo

annis, filios habuit 40, et nepotes 50, singulos asello suo insidentes, ibid. 12, 11. Hæc autem duorum iudicum decora et apparatus non dignitatis illius fuisse ex verbis Deboræ in cantico colligimus, in quo divites et principes Israelis ita affatur, ibid. 5, 10: *Qui ascenditis super nitentes asinos, et saltatis in iudicio, et ambulatis in viâ, benedicite Domino.* Nulli sanè tum temporis iudices erant in Israele constituti præter Deboram ipsam et Barac, quocum Deboræ vel cantium concinnavit vel cecinit (1); neque iis verbis ipsam se Deboram vel Barac hortari voluisse, facile credimus.

Summa erat penes iudices potestas in rebus belli et pacis, uti belli indicendi, atque nomine totius gentis gerendi; de causis singulorum definitâ sententiâ judicandi. Ad novas condendas leges imponendaque onera quod attinet, hanc Deus sibi reservaverat potestatem, ut ipsi se et populum regere ad Dei autam, legem, et voluntatem, ore sacerdotum, et Urim et Thummim oraculo manifestatam, tenerentur. Assertores tamen erant legum et religionis, criminum ultores, ac idololatricæ potissimum, quæ ne irreperet unquam invigilare, aut jam invecum ne ultra glisceret, vi obistere debebant.

Animadversione etiam dignum est, Scripturam, ut munus regum innotat, uti verbo, *judicare*. Israelitæ ad Samuelem 1 Reg. 8, 5, 6: *Constitue, inquam, nobis regem, ut iudicet nos.* Salomon eam à Deo postulat sapientiam, quâ *populum judicare possit*, 3 Reg. 3, 9. Joathan filius Azariæ regis, vicibus patris functus, *gubernabat palatium, et judicabat populum terræ*, 4 Reg. 15, 5. Non abs re etiam potamus, ex iudicibus Israelis nonnullos nihil præter bellicæ res curasse, ut nulla esset penes illos potestas de Israelitarum causis judicandi. Deboræ Jns populum dicebat sub iudice Barac, et summus sacerdos Ilei sub Sansone, quem planè Sansonem nunquam judicandi munus egisse novimus in S. Scripturâ.

Tempus administratæ reipublicæ à iudicibus 550 annorum intercapedine continetur. Liber Judicum historiam omnium eorum principum usque ad Sansonem complectitur; quare nihil in eo de Ilei et Samuele; obiit autem Sanson A. M. 2887, juxta quem calculum in libro Judicum historia exhibetur 518 annorum. Horum tamen annorum supputatio cruce[m] figit

(1) Judic. 5, 1: *Cecineruntque in illo die Deboræ et Barac... dicentes.*

chronologis. Major ipsorum et interpretum pars autumat, cum in Scripturâ pacis alicujus certum aliquid tempus indicatur, non ita esse supputationem instituendam, ut annorum numerus à pace per illum iudicem, de quo ibi sermo est, procuratâ ducatur, sed calculum exordium esse à fine pacis alterius iudicis præcedentis, Quare intra designatam annorum periodum non tempus tantummodò administratæ reipublicæ ab iudice illo, de quo agitur, continetur, sed etiam unâ recensetur tempus præcedentis oppressionis, quod pacem ab antecedenti iudice procuratam excepit. Quæ planè digerendorum annorum ratio et consuetudini repugnât, et omnem vocum naturalem significationem turbat; cum enim dicimus, e. g.: *Princeps depulsis hostibus regionem pacavit, quæ sanè pax 40 annis perseveravit, quis planè hanc annorum supputationem non exordiat à pace primùm ab eodem principe procuratâ? Sed in libro Judicum omnia planè variare contendunt.*

Ut se ab è difficultate expediret Marshamus, Canon. Chronic. Ægypti, rationem inquit commodam oppidò, et quantum coniecimus, plausibilem. Suspicatur ille, suos fuisse iudices planè diversos ultra et citra Jordanem, sicut et sua fuisse bella ulterioris et ceterioris regionis. His constitutis, observat, post egressum ab Ægypto usque ad conditum Salomonis templum, 480 annos in Scripturâ numerari; tum et post occupatas ab Israelitis transjordanicas sedes usque ad Jephthe, calculum reddi 500 annorum. Si quis autem omnium simul iudicum annos contrahat usque ad Jair, antecessorem Jephthe, numerum planè 500 annis majorem inveniet, et majorem quàm 80 annorum intercapedinem inter Jephthe et quartum Salomonis annum, quo anno templum ab eodem rege excitatum fuit. Est igitur ratio inveniunda variantibus hæc annorum supputationibus conciliandis, vel certè epochæ istæ descrende sunt; quod postremum cum fieri nequaquam possit, ideo temperamento aliquid uti nos oportet. Duplex occurrit, alterum quod Userius sequitur; aliud quod maxime Marshamo aridet (1).

Fatis functo Josue, seniores suam singuli tribum administrasse creditur; ita videlicet, ut coacto in Silo totius gentis concilio, Domini fussiones, oraculo summi sacerdotis signifi-

tas, observarent. Accidit, ut semel coactus in concilium populus Dominum consuleret, quantum inter tribus omnium prima arma suscipere in Chananeos, quos cervicibus Israelis insultaturos metuebant. Tribus Juda oraculo destinata est, quæ in expeditionis societatem tribu Simeonis vocatâ, secundo prælio Adonibezeem, victoriâ septuaginta regum superbie[m] fregit. Versis deinde in Chananeos sortis suæ armis, urbes plurimas expugnârunt; quâ facili occasione (nisi ad Josue ætatem revocandam historiam matuerimus) Caleb expugnationem Cariath-Sepher virtuti Othonielis accepto referens, in præmium expugnata per illum urbis torum filix suæ Axæ viro concessit. Eo successu animata tribus Ephraim, sumptis armis urbem Bethel aggressâ, in potestatem accepit. Nec ceteræ tribus seniores; nam in hostes singula sortis suæ versa, alix quidem validos atque copiosos nocte adversarios, viribus se impares sentientes, re infectâ recesserunt; alix non infelici eventu pugnantis, delere hostes cum maxime possent, servare maluerunt, tributo tantummodò illis indicto; quod deinde origo fuit et caput malorum in Israele. Sensim enim Hebræi ad idololatriam declinantes, cum frustra à Domino per angelum sive prophetam monerentur, duram à Domino ultionem, multis variisque identidem captivitatibus et oppressionibus afflicti, in sum caput provocârunt.

Primo igitur octennis servitutis jugo à Chusan Rasathaim, rege Mesopotamie, oppressi sunt; quo Othoniel, à Domino excitatus, armis in eum principem motis, miseris relevavit. Post 40 annorum pacem, iterum ad servitutem sub Eglone rege Moab; tum iterum ad libertatem, per Aodum procuratam. Hunc iudicem excepit Saugar, qui percussis vomere 600 Philisthis, Israelem defendit.

Jabin rex Asor septentrionales Indreos sub jugo tenuit 20 annis, donec suscitata à Deo Deborâ, quæ in monte Ephraim jura dabat Israelitis, accitusque ab illâ Barac exercitum comparârunt in monte Thabor; commissioque cum Sisar duce exercitus Jabin prælio, victoriam sibi, libertatem Israelitis pepererunt. Ejus victoria epinicum cecinit Deborâ, cujus exemplum in Scripturâ adhuc manet Judic. 5.

Durâ dein servitute, quæ septennio perseveravit, oppressi Israelitæ à Madiantibus, tandem levati sunt à Gedeone. Angeli enim sibi per visum apparentis moniti, crebrisque factis

(1) Quæstiones chronologicæ in tertio cursu Scripture sacre volumine specialiter tractantur.

ab illo prodigijs de jussione divinâ Gedeon certior factus, comparatis undique copijs exercitum instruxit. Sed jussus à Deo ex hisce copijs trecentos tantummodò selegit, cæteris rejectis. Tum buccinis incensisque facibus instructos ad castra hostium duxit, jussos intra figlinas lagenas facium lumen condere. Ut accessere, fractis lagenis lumina undique apparuerunt, militibus interim tubâ clangentibus. Inopinato strepitu atque Hebræorum aspectu territi hostes, ne re quidem tentatâ, statim in fugam effusi sunt: neque hic cessatum, sed versis in subitâ trepidatione in suos armis, mutuâ inter se cæde sævierunt. Ruentes in fugam Gedeon insecutus est in ulteriora regionis transjordanicæ. Redux deinde duras de civibus Socoth et Phanuel pœnas sumpsit, quippe qui insequenti antea hostes sibi comæatus denegavissent.

Nihil eâ victoriâ elatus Gedeon cum à viris Ephraim per summam audaciam requireretur, cur sese in belli Madianitici societatem non advocasset, demissè respondit, nihil se præstitisse, quod rebus Ephraimitarum gestis posset æquari: *Nome melior est racenus Ephraim vindemis Abiezor?* Judic. 8, 2. Porrò Abiezor auctor erat familiæ Gedeonis. Cum autem ducis virtute et prudentiâ capti milites regiam illi posterisque dignitatem deferre cogitarent, ille, quâ erat animi magnanimitate respondit ibid. 25: *Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus.* De spolijs verò sibi concessis, hostium inauribus contentus, cætera rejectit. Felici senectute diem clausit, relicti septuaginta filiis; quæ frequens adeò et florens posteritas tota brevi intercidit, uno excepto Joatham, qui sublatis cæteris ab Abimelecho, altero filio ejusdem Gedeonis, piâ fraude servatus est. Abimelech igitur rerum potitus, post exactum triennii regnum in Sichem, gravem suorum defectionem passus est. Seditiosus ducem se præbuerat Gaal, quocum initio ab Abimelecho prælo, victor Abimelech devictum Gaal interfecit, Sichemitas prælo fudit; tum et captâ eversâque urbi rasum ejus solum sale disseminavit. Dein ad obsidionem Thebes victor succedens, demissâ è turri urbis obsessæ per feminam molâ macinariâ percussus, propè mortuus, armigeri in se gladium imploravit: ne scilicet, inquit, audiat unquam, Abimelech tantum ducem muliebri manu cecidisse. Ibid. cap. 9.

Abimelechum exceperunt ordine Thola,

Jair, Abesan, Ahialon, Abdon, Samson, sub quibus non ita semper rebus felicibus usi sunt Israelitæ, quin ab Ammonitis hinc inde à Philisthæis identidem affligerentur; non ita quidem ut regio in hostium potestatem veniret, sed ita tamen, ut tota excursionibus pateret, diripereturque. eaque omnia experiretur mala, quæ à potentioribus hostibus timere solent imbecilliores.

Ammonitæ, Jordanis vada transgressi, ditionem Juda, Benjamin, et Ephraim excurrerunt; quanquàm hæc levia sunt, si cum irrogatis ab eâ gente malis in Judæos transjordanicos conferantur. Annitebantur porrò illi, ut de possessis diu sedibus Judæos expellerent; quorum afflictissimis rebus juvenis acutus Jephthe cum fratribus, post tentatas ab illo frustra pacis conditiones, ad arma conversus, prælioque hostes aggressus, insignem victoriam retulit. Cum tamen voto se inconsultò obstrinxisset, immolandi scilicet quidvis sibi è victoriâ reduci primum occurreret, et fortè regredienti patri nemo priusquam filia accurrisset obvia, ejus se voti reum teneri putavit. Neque id tantum victoriæ lætitiâ temperavit; sed reduci etiam occurrentes Ephraimitæ, incendio se ejus ædes assumpturos munitati sunt, quippe quòd socios belli Ephraimitas non advocasset. Res ad arma usque processit; quare consertis utrinque manibus, cum victoriâ Jephthe stetitset, Ephraimitæ in fugam conversi sunt; sed obsesso à Galaaditis Jordanis vado, quicumque transgressuri accedebant, si interrogati minus rectè nomen *Scibbolet* proferrent, pro Ephraimitis agniti statim trucidabantur.

Samsonis historia nihil nisi inauditum et supra fidem prodit. Viri ortum angelus prænuntiat; ejus cum feminâ Philisthæâ connubium ansam viro præbuit assiduis bellis hostes populi Dei vexandi. Eorum messes coactis trecentis vulpibus, quas incensas faces trahentes in agros immiserat, misero incendio vastavit. Armatus asini mandibulâ uno impetu mille hostes trucidavit. Portarum Gaze vectes forresque è cardinibus revulsas asportavit. Tandem meretricem deperiens, ejus precibus importunisque querelis devictus, roboris sui secretum omne revelavit, narrans, ex intonsâ comâ, Nazareatûs et consecrationis suæ insigni, provenisse illud, quod tantoperè horrebant Philisthæi, robur invictum. Femina statim cesarie viri amputatâ, capitis honorem simul abstulit et libertatem. Nam ab illâ in

manus Philistinorum traditus, lumine statim orbatus, in atrum carcerem detrusus est. Sed viri injuria magnò steit Philisthæis; festum enim diem simul in templo Dei sui celebrantibus, cum ad spectaculum populis exhibendum captivus productus fuisset, ille invocatâ prius Dei ope, columnis templi innixus, adeò valido apprehensus lacerto concussit, ut tota fabricæ machina subsidens lapsu suo omnes opprimeret. Ita moriens Samson majori fuit Philisthæis exitio, quam vivens fuisset, quippe qui unâ secum ruinâ principes omnes viros ejus gentis involverit.

Ad calcem libri Judicum tres rejiciuntur historie, quas contigisse credunt interpretes eo temporis spatio inter obitum Josue et judicem Othonielem medio. Omnium prima occurrit historia Michæ, qui erigi sibi idolum, et ejus servitiûs prius filium, deinde juniorem Levitam Bethlehemitem initiavit. Succedit Danitarum historia, in expeditionem Lais, sive Dan, ad extremam septentrionalem oram Chanaanitidis profectorum. Tertio, bellum filiorum Israel cum Benjaminitis, in ultionem injuriæ à viris ejusdem tribûs in urbe Gabaa uxori Levitæ cujusdam irrogatæ. Hæc summa libri Judicum.

De hujus operis auctore ambigitur; alii enim ipsos judices suæ singulos historie scriptores assignant; alii Phineem, vel Samuelem, vel Ezechiam, aut Esdras. Sed unum eundem esse totius operis auctorem, qui post judicum ætatem floruerit, satis produnt ea quæ ad caput 2, 10, et deinceps leguntur, ubi totius historie generalis quædam idea et summa exhibetur. Observat enim auctor, post Josue et seniorum illi cætorum obitum, novam quandam successisse generationem, nec Domini nec beneficiorum ipsius in Israelis satis memorem. Ex oblivione orta crimina et superstitionem, tum Dei ultionem et hostium ingruentium calamitatem. Oppressis relevandis Deum identidem judices produxisse, qui simul et rebus providerent afflictis, et rempublicam curarent. Deo cum libertate simul restituebantur; mox verò inclinate in deteriora naturâ, studia priora repetebant, etc. Hi omnes characteres sunt auctoris, qui universam simul historiam judicum præ oculis habeat, non partem tantummodò.

Quæ operis hujus auctorem constituit Samuelem opinio, his potissimum fulcitur rationibus non contentendis: 1° Operis scriptor tunc florebat, cum Jerusalem à Jebusæis te-

neretur (1), adeoque ante Davidis regnum. 2° Reipublicæ hebræicæ administrationem ejusdem auctoris ætate penes reges extitisse, ex eo intelligimus, quòd toties repetat, sub judicibus nullum fuisse Hebræis regem; id autem cum Samuele planè congruit, qui sub Saule agens, politiâ suæ ætatis à politiâ sub judicibus quantum distaret, sincerissimâ illâ narratione demonstrare volebat.

Sed contra hanc sententiam: 1° In eo libro occurrere nomen נביא *Nabi*, ut designet prophetam; quod sanè ab ætate Samuelis alienum erat; nam ait auctor primi Regum 9, 9: *Qui Propheta dicitur hodî (hebræicè Nabi) vocabatur olim Videns.* Sub David etiam, diu equidem post Samuelem, usurpatum nomen Videntis legitur 2 Reg. 15, 27: *O Videns! revertere in civitatem in pace.* Sed pro hæc sententiâ reponi posset, Samuelem utriusque operis, Judicum et primi Regum, auctorem, utrobique vocem, *Nabi*, ætate suâ obtinentem adhibuisse; tunc autem illud nomen, *Videns*, non omnino obsolescisse, quanquam ita rarum esset, ut oportuissimè duxerit animadvertendum, eos qui suâ ætate *Nabi*, olim Videntes appellari consuevissent. 2° Observant, in eodem libro mentionem occurrere *domis Domini*, quæ sanè phrases post constructum à Salomone templum obtinere cœperunt. Sed eodem etiam nomine designatum tabernaculum constat ex testimonio Moysis, libri Josue, primi Regum, et quorundam Psalmorum Davidis. 3° In eodem libro Silo urbem esse in terrâ Chanaan exprimitur. Quæ autem necessitas, inquit, Samuelem coegisset, ut in Chanaanitide scribens, et eodem allocutus populos, situm ejusdem urbis tam accuratè describeret? *Inventæ sunt*, inquit, Judic. 21, 12, *de Jobes Galaad quadringenta virgines, quæ nescierunt viri torum, et adduxerunt eas ad castra in Silo, in terram Chanaan.* Sed facilè reponitur, nomen ibi Chanaanitidis adjectum esse per oppositionem ad urbem Jabes, quæ urbs erat transjordanica. Quis, rogo, miretur, si ad transitum ex unâ provinciâ in aliam designatum, utriusque regionis nomina exprimantur? 4° Negotium facit potissimum in hanc sententiam testimonium ex Judicibus 18, 50: *Posuerunt sibi sculptile, et Jonatham filium Gersam, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ. Manistique eorum eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus*

(1) Judic. 1, 21: *Jebusæum autem oîi atherem Jerusalem non deleverunt filii Benjamin.*

Dei in Silo. Fusiùs hunc locum examinavi in nostro Commentario, ubi etiam certam legendi textus hebraici rationem inivimus, quã indicatum ibi tempus cum ætate Samuelis et liberatione à Jugo Philisthæorum componitur. Fatemur tamen ingenuè, testimonium illud, si fortè ad captivitatem tribum Zabulonis et Nephthali sub Theglathphalasarè, sive aliarum tribuum sub Salmanasare referatur, alium postulare operis auctorem, à Samuele planè diversum, nisi fortè scriptum Samuelis recensuisse Esdras (quod fieri potuit) admiserimus. Sed prætereundum non est, illum eundem

textum, si vulgari sensu usurpetur, nescio quid præ se ferre repugnans et contrarium. Nam cultus idoli Michæ sublatus diceretur tempore remotæ arce à Silo, simulque idem cultus perseverasse usque ad tempus transmigrationsis seu captivitatis Danitarum, nempe, ut citissimè post 569 annos à captà per Philisthæos arcè. Si cessavit propheta Samuelis ætate, quomodo usque ad Theglathphalasarè, sive Salmanasare perseveravit?

De versionibus græcis libri Judicum, vide Ernestum Grabe de vitis septuaginta Interpretum ad Joan. Millium anno 1705.

DE VOTO JEPHTE

Dissertatio (1).

Quamquam Scripturæ textus apertissimè voti hujus genus exprimere videtur, non desunt tamen, quibus ipsa Scripturæ historia negotium faciat. Narrat igitur (Judic. 11, 29, 50, 51, etc.): *Factus est super Jephthe Spiritus Domini, et circumiens (Jephthe) Galaad et Manasse, cogendis seilicet in expeditionem Ammoniticam copiis; votum tenuit, sequitur S. Scriptura, Dominus, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, michique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.* Novit igitur Jephthe, se in holocaustum oblatum hominem illum, quicumque denique esset, qui è bello reduci, è domo ejusdem Jephthe egrediens, sibi primus occurreret; non enim ait, *que rex prima occurrerit*, sed, *quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, michique occurrerit.* Profectò, uti scilicet S. Augustinus observat (Judic. q. 49), non est, aut fuit consuetudinis, ut redeuntibus de bello ductibus pecora occurrerent. Nisi fortè præ oculis habuisse Jephthe materius canem, qui venient domino abblandiens, occurrere solet; quod esset voti genus tum per se ridiculum, tum in holocaustum offerre impium. Tandem Jephthe fidem suam obstrinxit,

(1) Quinque primi hujus dissertationis paragraphi è Calmeto excerpti sunt. Ceteri, qui Rondeto debentur, ex ultimâ Editionem de Venetia editione, penè ad verbum translatis.

non dedicaturum se tantum quem primum obvium habuisset, sed et in holocaustum oblatum: *Eum holocaustum offeram Domino*; quem sensum reddit littera textus: *Erit Domino, et offeram in holocaustum.* Ita etiam reddiderunt Patres uno omnes assensu; nec sanè aliter posset nullà vi textui originali illata, ut infra. Hugo de S. Victore tom. 2, pag. 550, col. 2, non ambigè scribit Jephthe filiam suam immolasse.

Sed textu licet invito, non desunt recentiores quidam interpretes, qui ad alium planè sensum verba detorqueant. Horum alii Hebræum ita vertunt (Pagninus, Mont.): *Erit egrediens quod egressus fuerit è foribus domus meæ, in occursum meum, erit Domino, et offeram illud in holocaustum.* Voto igitur, inquit illi, dicavit Domino quidquid primum sibi redeunti obvium sese obtulisset, sive homo, sive brutum, ita tamen ut homines dedicaturum se Domino, bruta verò in holocaustum daturum polliceretur. Nec eodem bruta omnia ritu oblatum spondet; sed pecora et si quæ alia sacrificio apta, hæc quidem holocaustum, cætera verò neci tantummodò destinabat. Uno verbo singula ritè devovit. Ita vertunt Hebræi, ac recentiorum interpretum plerique (Joseph. Kimchi, et alii Rabb. apud Munst. Vat. Clar. Drus. Grot. Lyrar. Mariana et alii).

Quicumque priorem litterarum interpretationem sequuntur, si sanè fateri debent, Jephthe filiam deinde suam Domino immolasse: quod rudem

profectò ignorantiam, vel etiam hebeterrimè in iudice Israël, vel impium et infandum facinus argueret. Anne verò facile ignorare potuit, Deum humanas victimas detestari (Deuteron. 12, 31; Psalm. 90, 57, 58)? *Non facies similiter Domino Deo tuo, Omnes enim abominabiles, quas averatur Dominus, fecerunt (Chananaei) diis suis, offerentes filios et filias, et comburentes igni.* Nonne execrari se Deus impii illa et inhumana sacrificia altè adeò edixit, ut ejus rei ignorantia præterdè posset à nemine? Paranti autem impium votum offerre, nonne cæteri obtulissent omnes, sacerdotes, principes populi, ceterique? Post hæc autem genus illud voti tanquam gratum aliquid Numini, nuncupasse Jephthe credemus.

Tandem quod nos de voto Jephthe rectius sentire persuadet, illud est, nimirum oblatam ab illo filiam in holocaustum nuspian in textu legi. In Scripturâ tantummodò apparet, puellam post impetratam à patre facultatem lugendi virginitatem suam duorum mensium spatio, eo elapso termino rediisse; deinde, sequitur Scriptura: *Fecit ei (pater) sicut voverat, quæ ignorabat virum, id est, clausam ac coelibem vitam vivere adegit; quippe quæ servitium templi Domini in Silo sub imperio summi sacerdotis mancipata est.* Patrem rogaverat puella, ut sibi facultatem concederet, non mortem, sed virginitatem plorandi. Nôrat igitur à patre, non ad necem, sed ad vitam coelibem se destinari: quod sanè ejus ætatis moribus probrosum habebatur et triste.

Denique, addunt, si quid tale in filiam pater commisisset, ut nate suæ unice in holocaustum immolande voti se reum arbitraretur, usuram sanè fuisse legis privilegio, destinato scil. pretio tam eharum sibi caput redimendi, quis non facillè autumârît? Ita enim edicitur (Levit. 27, 2, 5): *Homo qui votum fecerit, et spenderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium. Si fuerit masculus, à viginti anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram sanctuarii: si mulier, triginta. A quinto anno usque ad vigesimum, masculus dabit viginti siclos, femina decem.* Porro hujus legis sanctio, quotidiano communique usu commendata, vix à Jephthe ignorata crederetur. Fac autem ignorasse illum, an non spatio duorum mensium, quo voti executio dilata est, voti, inquam, tam celebris, nemini unquam lex illa occurrit? Hæc potissima sunt, quibus sententia, negans oblatam à Jephthe filiam in holocaustum, fulcitur.

Sed his omnibus argumentis responderi potest: *1.* Alternam propositionem, quam admitti volunt, vertendo: *Erit Domino, aut offeram in holocaustum, impugnat textus primordialis in quo stricte: Erit Domino, et offeram eum in holocaustum.* Fatemur aliquando particulam *et* pro *aut* accipi, sed quo casu? præcisè cum alternæ propositioni non est locus, ita ut, si hæc alternæ propositio non legi debuisset, legendum esset *aut*, non autem, *et*. Reipsa duplici sensu accipi variè potest particula *aut*. Alternam indicare potest propositionem, tuncque Hebræi, ut et Græci Latinque propriam inscribunt particulam, cujus, nullo casu, particula *et* locum obtinere potest. Verbi gratiâ, *album aut nigrum, duos turtures, vel duos pullos columbarum.* Sed aliquando copulativè vel accipitur pro particula *et*, et tunc solum *aut* pro *et* scribi potest.

Quis ex vobis, ait Christus, dabit filio lapidem pro pane, *aut* si petat piscem, dabit illi serpentem? Sic in Vulgatâ, in Græco textu scriptum est, *et* si petierit piscem, dabit illi serpentem? *Æquiparatur uterque sensus, quia non alterna proponuntur in sermone Christi; adduntur invicem duæ phrasæ. Ecce, quo casu et pro *aut* sumi potest; nunquam autem et alternâ significatione accipi potest, nunquam alternâ sonare, ut particula *aut* consuevit.* Atqui Jephthe non dicit: *Erit Domino, aut offeram eum in holocaustum, sed: Erit Domino, et offeram eum in holocaustum.* Non ergo alternam vicem vovit. Frustra ergo aberrare tentaretur à sensu Vulgatæ qui è Septuaginta, et Syriaco, et Arabico quadrat. *Quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, michique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum in holocaustum offeram Domino, aut, quod littere aptius si vis, erit Domino, et offeram eum in holocaustum.* Jephthe sacrum Domino pollicetur, offerendumque in holocaustum à se quemcumque qui primus egressus è domo, ipsi obviam occurrerit redeunt cum victoriâ de regione filiorum Ammon; hoc solo sensu explicari potest sacer contextus.

2. Non aggredimur votum et actum Jephthe pro æquo offerre, libenterque fatebimur non ad rudem et temerarium vovisse; sed non adhuc hæc attingimus; nunc tantum sciendum est quid voverit, et quomodo votum impleverit. Vidimus nuper nihil alterni optari potuisse in voto Jephthe, nec tantum sacrare Domino, sed etiam in holocaustum offerre Domino quemcumque primum sibi obvium, pollicentur fuisse. *Erit Domino, et offeram eum in holocaustum.* Hoc vo-

tum est, illudne adimplevit? Dubitare quin adimpletum fuerit, non sinit sacer contextus: *Fecit ei sicut voverat*, à sese offerendum Domino quemcumque primum sibi obvium promiserat; obvia prima fuit filia, quam mactavit: *Fecit ei sicut voverat*.

3° Filia Jephthe ut *plangat virginitatem suam*; non inde sequitur votum patris sacratà solum, nec mactatà filià adimpletum fuisse. Sterilitas ignominiosa apud Judæos habebatur, virgoque Israelita quæ conjux non fuerat antequam decederet, ab omni populo, præsertimque à feminis et virginibus coævis ut miseratione digna spectabatur: ite ergo puella ut cum ætatis suæ puellis plangeret, sese ante contracta connubia morituram, antequam ipsi liceat patri posteros edere in lucem, qui stirpem continuarent: ob hæc lacrymatur: *Fecit virginitatem suam*.

4° Esi verbum hebraicum verè significaret: *Pater fecit ei quod voverat*, et illa non cognovit virum, non inde ipsam non fuisse mactatam concluderent; immolatio enim directis verbis primis asseritur: *Fecit ei sicut voverat*; et solemmodo ex postremis vocibus, et illa non cognovit virum, flueret, ipsam innuptam decedisse, virginemque mactatam fuisse: *Et illa non cognovit virum*. Aliunde autem, vox hebraica sonare etiam potest: *Et illa non cognoscebat virum*, cum fecit ei pater sicut voverat. Quod apprimè sanctus Hieronymus expressit his vocibus: *Fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum*. Jephthe voverat se oblaturum in holocaustum quemvis sibi primum obvium; adest filia; votum in eà adimplet; hanc immolat, et usquedum virum manserat. *Fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum*.

5° Denique non legis privilegio votum Jephthe frui potuit. In lege enim duo votorum genera distinguuntur: mera sacratio, hebraicè *Neder*, et votum anathematis, vel *Cherem*. Quibus votum incumbat meræ sacracionis, permessa fuit redemptio, quâ omissâ, domus Domini famuli remanebant; sed qui anathemate gravabatur, redimi nequibat, morteque plectendus erat. *Omne quod Domino consecratur*, (hebraicè litterâ *anathematizatur*), sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit.... *Omnis consecratio quæ offertur ab homine* (hebraicè, *Omne anathema quod anathematizatum ab homine vel de homine*) non redimetur, sed morte moriatur. Jussu Domini Chananaei et Amalecise huic anathemati suberant, filia Jephthe huic submissa fuit voto patris

edito. Jephthe voverat se quemcumque primum è domo suâ obvium haberet, in holocaustum oblaturum, non hic consecrationis meræ voto, sed voto anathematis locus, quo morti addiceretur voto designatur. Frustra ergo diceretur Jephthe, si reipsâ filia sua unica morti ab ipso fuisset devota, certissimè privilegio legis usurum fuisse, ut eam pecuniâ datâ redimeret; confusio variarum legum daretur. Ex quo morti quid devotum fuerat, aderat et votum anathematis, nullo pacto redimendum. *Non redimetur, sed morte morietur*.

Veteres Hebraei, SS. Patres Ecclesie, multique peritissimi tum veteres, tum recentiores annotatores, ut littera significabat, S. Scripturæ voces de hoc sacrificio Jephthe accepere. Josephus directis verbis mactatam à Jephthe filiam et in holocaustum oblatam fuisse asserit. Chaldaeus Paraphrastes addit: *Immolavit eam non in consilium vocato pontifice Phinâ; quem si vocasset, certè filiam pecuniâ summâ redemisset*. Poematis in Marcionem auctor identidem affirmat morte violentâ fuisse ipsam nefandum patris votum:

Peccati votum violentâ morte cooperavit.

S. Ambrosius luget acerbè promissa et crudeliter perfecta vota Jephthe: *Dura promissio, acerbior solutio, quam necesse habuit lugere etiam ipse qui fecit*. S. Hieronymus videtur censere in pœnam voti temerè facti à Deo permissum fuisse ut Jephthe morte filia suæ votum solveret. *Ut qui improspectè voverat, errorem votorum in filia morte sentiret*. S. Augustini dicta pridem nullo dubio laborant; clarissimè supponit Jephthe ad litteram voti sui verbis expressa patravisse, quocirca illum vehementer arguit; dixit eum fecisse quod et lege vetabatur, et nullo speciali jubebatur imperio Dei; inde concludit Ecclesiam, cum non peculiari modo quid sentiendum sit de voto Jephthe, expresserit, id nostro ratiocinio permisisse, concessisseque ut diceremus videri hoc votum Deo displicuisse, et castigandæ causâ temeritatis Jephthe permisisse Deum ut filia ejus unica obvia prima illi occurreret redeunti, ne patres Deo acceptabile multum ducerent hostiarum humanarum anathema, imò et suorum filiorum, neque simulatis indulgerent in eum promissis, spe conceptâ renovandum esse in sui gratiam miraculum quod Deus in Abrahamum contulerat, ejus filium morti subriperat.

Auctori Questionum ad Orthodoxos, S. Joanni Chrysostomo, et Theodoro idem de filio actu cogitatum est; qui censent, per cla-

dem Jephthe illatam, Deum nobis significasse quo consilio sint vota faciendâ. His sanctis Patribus, qui votum Jephthe adimpletum ad verbum reputaverunt, multos concordantes huic sententiæ novos interpretes, adjungere est. Hoc Ludovicus Capella in Dissertatione ad hoc contendit, dominaturque sententiâ inter annotatores catholicos. Sed non in unum coeunt de quæstione juris, scilicet an Jephthe votum hoc faciendo et adimplendo peccaverit.

Votum ejus simul et actum quidam Patres laudaverunt, quin etiam victoriam ejus in Ammonitas ut religionis mercedem ducunt, rectèque laudatum à S. Paulo in Epist. ad Hebræos, debito fidelitatis adimplendis promissis elogio. Scriptura sacra nos ad benè de eo sentiendum parat, cum dicit, Jephthe repletum fuisse Spiritu Dei, et circumactâ regione ut congregaret copias, votum illud fovisse Domino. S. Paulus æquiparat Jephthe Gedeoni, Barac, Samsoni, Davidi, Samueli et prophetis, qui per fidem regna superaverunt, justitiam colere et obtinere promissa. Auctor Quæstionum ad Orthodoxos, de Jephthe locutus, non dubitat ipsum, pro pietate erga Deum, quâ Domino immolavit filiam, ab Apostolo in numero justorum fuisse relatum. Idem exprimit sanctus Hieronymus in Epistolâ ad Julianum: *Jephthe obtulit filiam virginem, et idcirco in enumeratione Sanctorum ab Apostolo ponitur*. Et alii multi tum veteres, tum recentiores auctores enumerari possent, quibus acceptabilis et laude dignus actus Jephthe visus est. Scriptura nullo eum loco criminat, videturque primos saltem motus ejus Spiritui sancto tribuere, cum asserit ante votum Jephthe plenum fuisse Spiritu Dei. S. Thomas, qui non aliunde se Jephthe prodit asseclam, siquidem ut dementem ab initio, id est, faciendo voto, et impium in solutione, arguit, S. Thomas fatetur fidem et religionem quibus ad votum offerendum Domino impulsus fuit, ex Spiritu sancto renasse, ideòque adnumeratum esse cum Sanctis ab Apostolo, sed postea benè ceptum vitavisse, ex eo quòd suospiritu habenas laxaverit, votum suum inconsultè nimis fecerit, malè prospectis verbis usus, et tandem nimis ad litteram solverit quod imprudenter erat pollicitus. Hanc sententiâ ducimus requisitam et rectissimè stabilitatam sufficere huic holocausto patriarchæ censuit? huiusmodi succidit ad rogum. ignem accendit, cultum evaginat, filiumque suum credit sacrificio interficiendum fore. Hanc semper vox, *holocaustum*, significationem

sum solverit, fatetur tamen miserimâ necessitate adactum, quam non nisi per parricidium effugit. *Non possum accusare virum qui necesse habuit implere quæ voverat; sed tamen miserabilis necessitas quæ solvit parricidio*. Nec minus Jephthe dignus est qui Sanctis et Justis veteris Testamenti adscribatur, tum quia vixit et mortuus est in fide et justitiâ *(propter bonam fidelemque vitam, in quâ eum credendum est esse defunctum, tale meruit testimonium)*, tum quia si supponas ipsum mactavisse filiam suam, ideòque peccavisse, credi potest, ab Estio, postea errorem recognovimus penitentia diluisse. *Credendum est quòd postea errorem suum viderit, et penitentiam egerit*.

Hæc de voto Jephthe diximus ex primâ Bibliæ sacræ editione, ex D. Calmet, qui et ipse, ut nuper vidimus, communi Patrum et interpretum catholicorum opinionio tantum annuit. Sed ex hoc tempore novis reluctari huic interpretationi copis tentatum est. Placeret Jephthe non immolasse filiam suam, et quia id placeret, reverè non immolatum fuisse excogitatur, contenditurque non textu sacro probari hanc immolationem. R. P. Houbigant, alimè vir luculentissimus, ipse propugnavit hanc immolationem doctissimis suis annotationibus. Sed notâ dignum est scriptorem hunc, etsi lingue sacræ eruditissimus, non ut quosdam in vanum constructis textûs vocibus innitit, nec alternam propositionem pro argumento afferre, quæ in textu nullâ ratione stabilitari posset: sincerè fatetur dixisse Jephthe: *Id quod mihi redeunt primum occurret, erit Domino, et id offeram in holocaustum*. Sed hoc holocaustum ad solam consecrationem virginitatis filia ejus restringit. Supponit vocem hanc, *holocaustum*, dici de omni hostiâ omnino Deo sacratâ, et non solum significare holocaustum propriè dictum, sed et alias hostias que non totæ igne consumebantur, « ut, inquit, sæpius in Pentateuco notavimus. » Nullo autem allato exemplo, non est cur de hoc disputationem ineamus aliquam; sufficit ut lectores nostros interrogemus an in Pentateuco aliove Scripturarum libro unum offenderint exemplum *holocausti* quod merè consistet victimæ viventis consecratione. Cum præcepit Deus Abrahamo ut filium suum in holocaustum offerret, meramine consecrationem sufficere huic holocausto patriarchæ censuit? huiusmodi succidit ad rogum. ignem accendit, cultum evaginat, filiumque suum credit sacrificio interficiendum fore. Hanc semper vox, *holocaustum*, significationem

judat. Unde fuit nullo modo nos esse verbis abusos, reputantes in mente habuisse Jephthe quod ab se Deus idem in hoc casu expeteret, ac in simili ab Abrahamo expostulaverat.

R. P. Houbigant nihilominus contendit ipsam religionem ab illa satis interpretatione absterre, siquidem, ait: « Non ignoratur « vetitum esse à Deo Israelitis ne filios filias « ve ipsi immolarent, ut proxima Judæis « gentes numinibus suis sacrificabant. » Abrahamus ignoravit Deum abhorre à sacrificiis humanis quibus Chananeæ sua numina colebant; que hoc votum sequerentur non prævidet. Permittit Deus ut obvia hostia sit ipsius filia; idem à se postulari credit à Deo quod olim ab Abrahamo sacrificium; addendo eum fecisse *ei sicut voverat*, Scriptura sacra sat indiguit promissum oblatum fuisse holocaustum; non hic locus perpendendi an exemplo Abrahami justificari possit, sed saltem necesse ut in utroque casu constet actum esse de vero holocausto. Non religio veteri debet ne credamus à Deo jussum esse Abrahamo ut filium suum immolaret; que consequenter non velat quin credamus Jephthe se potuisse immolanda filie coactum et obligatum; siquidem Scriptura directis vocibus affirmat in eâ votum promissum solvisse: *Fecit ei sicut voverat*.

R. P. Houbigant non aciem hebetare potuit verborum que nodum questionis nostræ solvant; sed militat cum his qui sequentibus expressionibus divertere eam nituntur; attamen æquitate motus, ad litteram eas in notâ suâ se vertit: *Ille autem non cognovit virum*. Hevora in versione suâ scribit: *Itaque illa virum non cognovit*, sed non nescit quam differre amba conjunctiones apud Hebræos solerent. Hebræicè $\text{וְאֵת} \text{אֶת}$ significant *itaque*, nec hæc utitur illo loco sacer scriptor expressione. Simplex est in textu conjunctio, doctissimusque interpres innuere cogit hanc particulam non nisi et, vel autem sonare. Hunc senentium ultimum adoptat: *Ille autem non*

cognovit virum; et contendit hæc verba luce clariora esse demonstrandi causâ quâ ratione Jephthe votum absolverit: « nam, pergit, si « filia Jephthe fuisset immolata, ridiculum « prorsus et rationi ferè adversum esset mo- « nere hæc ab hoc tempore non cognovisse « virum, siquidem, ut annotat Le Clerc, « non potuit nubere mox jugulanda. » Ridiculum prorsus sanè foret, dicere immolatam non cognovisse virum, sed hoc reverà textus non asserit, nunquamque in eo ista inveniri contenderunt. Textus fert Jephthe votum solvisse in eâ, nec eam cognovisse virum: *Fecit ei sicut voverat, et ipsa non cognovit virum*: Hoc Septuaginta ibi legerunt: *Καὶ ἀβραάμ ἴσως ἔβρα (et ipsa non cognovit virum)*. Hoc S. Hieronymus legebat quàm vertit, ut videre est in Vulgata: *Que ignorabat virum*. Quipe sciebat (nec nescit P. Houbigant), non esse hebræicè imperfectum ignorabat, et per præteritum exprimi *ignoravit* aut *non cognovit*; non ad id dementiæ processit, ut excogitavit hoc, non *cognovit*, posse ad tempus subsequenter immolationem referri; præ eadem autem temporis apprimè aptabat illud: — *Que ignorabat virum*. Jephthe votum absolvit in filia, quâ ignorabat virum. Illud semper visum fuit in hoc textu, quotiescumque non sui interesse crediderant negationem immolationis verbis adeò expressis distincte.

Ultimo autem denique conatu R. P. Houbigant dicit morem qui postea in Israel introductus est ab his temporibus, non in hoc constituisse ut lugerent mortuam filiam Jephthe, sed ut viventem solaturæ adirent, ut *virgines trent quotannis ad filium Jephthe, ut eam consolarentur*: specialiter incumbit huic verbo, *trent*: « Nam, inquit, textus sacer « non alium locum indicat quò irent, nisi ad « filiam Jephthe; » sed absque dubio R. P. Houbigant legit in Genesi: *Itit ad Ismaelem, Itit ad Joseph*, viditque Hebræos, quàm id significare voluit, apprimè hebræicè exprimere ut latine præpositionem ad, scire, que hebræicè אֶת . Atqui non hæc expressio in illo loco utitur sacer auctor; non hic ergo ibi sensus accipitur. Non in textu sacro dicitur: *Ibant ad filiam Jephthe*, sed Septuaginta et Vulgata inscriptum est: *Ibant ad plangendum, vel, ut plangerent, filiam Jephthe*. Ille est mos introductus in Israel, scilicet, legendæ filie Jephthe non eum eâ, sed de eâ. *Ibant ut plangerent, (ut deplorarent se) super filiam Jephthe*. Jephthe promiserat holocaustum;

hujus filia hostia fuit; votum in eâ absolvit, *fecit ei sicut voverat*. Mos irrepsit ut filia Israel irent quotannis ad legendam filiam Jephthe, non cum ipsa, sed propter ipsam; ut plangerent (ut deplorarent se) super filiam Jephthe.

Nostram sententiam improbat R. P. Houbigant ex eo quòd ritum similiorem ritibus paganorum deflentium Adonim, Israelitarum puellis attribuit: pro! quantum differunt! Non solummodo vavis ritibus instructa erant festa Adonis, sed etiam quorum effectus luctus nefarius et pudendis consummabatur; hic nihil parvis videas; luctus filiarum Israel lacrymas tantum profundit et assimilatur luctui quo nos ipsi rapimur, quàm annuis lacrymis fetus renovemus jam pridem editos, quàm charissimos nobis amissimos.

Sed longè acutius, primo aspectu, impugnat nos dissertatio ad hoc expressè facta, sub titulo: *Dissertation philologique et critique sur le veu de Jephthe, par F. C. Baer, ambassadeur de la chapelle royale de Suède*. (Chez l'ambassadeur de Suède résidant à Paris. Brochure de 52 pages. Paris 1765.) Laudes quibus hæc dissertatio in Diario de Trévoux januario mense 1766, non caruit, sequentem refutationem pepererunt que in eodem Diario inserta fuit ejusdem anni mense martio.

« Vellem mihi liceret plausibus *Dissertationem domini Baer de voto Jephthe* excipere, sed multis vector difficultatibus. Laudabili motivo impulsus est; argumentis speciosis, sed non, ut opinor, decisoriis nititur, quibus magna objicere est, quæ ipse saltem partim prævidit, sed quibus neutiquam satisfecit.

« Ex primordio, D. Baer fatetur, ut divertatur idea immolationis, non minora tentanda esse quàm detractio sensus verborum quibus votum Jephthe exprimitur, ad sensum discrepantem ab illo quem primitivè lectione textus conciperemus. Hinc sequitur sensum naturalem interpretationi quam ipsi affigere nititur contradicere; sed argumenta audiamus.

« Ad firmandam hanc interpretationem aggredietur primò probare, non verisimilem esse immolationem à Jephthe filie unice. Sed hic de verisimili non agitur, sed de facto: Jephthe immolavit filiam? Probato facto vanescunt contrarie probabilitates. Mens nugari potest in probabilitatibus; adversus facta disputatoni locus esse nequit.

« Concedo non litigari de questione an hoc

vel illo modo veteres interpretes traduxerint, sed quæri an recte traduxerint. Et censeo eos recte traduxisse, saltem quiddam ad factum immolationis pertinere. Quod mox explicabitur.

« Fateor, salubè reverentiâ quæ perinet ad veteres doctores christianos, ad SS. Patres, qui pro immolatione militaverunt, aliter scribi posse, dummodo sententia congruat textus primordialis expressionibus, savæque fulciatur regulis criticæ. Sed hic utramque conditionem delictere existimo adductæ sententiæ. Prima regula sanè criticæ vult sensum cujus gratiâ pugnat, congruere cum expressionibus textus primordialis; et hoc præcisè desidero in sensu quem defendere aggreditur D. Baer.

« Non sacrificium Jephthe conforo cum impiis Chananeorum sacrificiis, sed cum solo sacrificio Abrahami. Illo jussum, illud patratum fuit; eundemque Deum, qui hoc præcepit, illud patrari permittere potuisse existimo.

« Cæteram, gnovi non ratum fuisse ex textu hebræico, quòd Jephthe directè consilium inierit vovendæ humanæ hostiæ; contendo solum statuisse victimam quancumque devovere et re ipsâ nullam aliam occurrere victimam quàm filiam; in quâ votum absolvit.

« Non credo à me perpendendam quæstionem an credibile sit factum quod verba textus sacri reale fuisse asserunt. Illudere possunt verisimilia; facta solvant nodos. D. Baer incredibile factum videtur, nihilominus ipso textu probatur: ad argumenta solummodo est recurrendum.

« Ut fatetur D. Baer, et ipse traduxit, Jephthe fecit filiam votum suum quòd voverat; unum ergo nunc perquirendum superest, scilicet quid voti voverat. Ille in hujus quæstionis examine inè continèo.

« D. Baer visum est sic votum Jephthe traducendum: *Ah! si tradendo tradere velles filios Ammon in manus meas, tunc erit ut egredietur quod egredietur foribus domus meæ obviam mihi quando revertar in pace de filiis Ammon, AUT erit Jehova, AUT offeram illud in holocaustum*. Quod sic vertit: « Ah! si certè velles tradere « filios Ammon in manus meas, eveniet tunc « ut quodcumque egredietur à domo meâ obviam mihi redeunti in pace filiorum Ammon, « aut erit Jehova, aut offeram id in holocaustum. » Istud in textu detexisse se credidit D. Baer; sed ipse mox fatebitur illud hic non inscribi, aliamque variam ex textu ideam enasci.

« Primò tres regulæ statuit. Quoad primam

spectat, concedere non reuio, in interpretando textu oportere, pro possibilitate, sensum naturalem, seruari quem verba et phrasae exigunt. Quod ad distinguenda puncta atinet, ut non ad primæua tempora ascendunt, admittenda necessariò non sunt nisi prius cum verborum et propositionum sensu quadrent, quæ representant. In duobus versiculis quos hic excutimus, non de istis agitur, sed quæstio est de sensu verborum et phrasæ, prolataque ab ipso regulâ, mox D. Baer propugnabitur.

Secunda regula à priori fluit ut consequens, et adhuc fatebor non querendum esse in textu sensum hostilem, dum ultro occurrit sensus naturalis et amicus, siquidem ex primâ regulâ seruandus est sensus naturalis textus, et consequenter non perquirendus est sensus remotus natureque aduersus. Sed hostilis an amicus sit sensus, quoad spectat quasdam verisimilitudines et probabilitates quas iam quis sibi effluerit, nihil inde deciditur si aliunde hic sensus magis nature accommodatur, quia non nostrum est conuere prout sentimus sensum textus sacri, sed nostrum est conuere ideas nostras per sensum naturalem textus sacri. Sic non dicam: Jephthe non debuit immolare filiam suam; ergo non immolauit; ergo non voto ad hæc immolanda cogebatur. Sed dicam: Certum est quòd Jephthe filiam suam immolauit; si ergo per votum huic immolande cogebatur, ut fateamur necesse est ab ipso reuera fuisse immolatam.

Tertia regula, rectè intellecta, adhuc primæ consequentia est, nec sub hoc sensu dubitabo hæc admittere. Fatebor ergo, quando sensus acceptior verborum non quadrat cum cæteris textus circumstantiis, aut his aduersari videtur, eligendum esse sensum cuius etiam capacia, aut pariter, sed sub quo rariùs se proferant; hæc enim omnia id unum sonant, scilicet seruandum esse sensum textus naturalem; non jam enim naturalis erit, si cum cæteris non congruat circumstantiis.

His positis tribus regulis, quas concedo, D. Baer opponit adhuc immolationi reali probabilitatem et verisimilitudinem suarum copiam. Vana acies! siquidem hæc omnia nihil ex realitate facti decerpunt, si aliunde factum ex naturali sensu textus confirmetur. Veniamus ergo ad ipsum textum (cap. 11, v. 31).

Sic traducit D. Baer: Tunc erit ut egrediens quod egrediatur foribus domus meæ obuiam mihi; deinde versioni Septuaginta aduersatur, quæ masculo genere traducit: Egrediens qui egre-

diatur, et Vulgatæ, quæ fert: Quicumque primus fuerit egressus, sed lateri coactus est hebraicam plurimum utriusque sensus esse capacem, masculini et neutri. Fatetur etiam hoc neutro pariter includi homines et animalia; nam sic explicat: Omne quod egrediatur foribus domus meæ obuiam mihi, homines, feminæ, animalia. Dico hæc verè includi in voto Jephthe, quam ipse vovendo non de hoc adeò distinctam ideam præ se ferret; nam concludendum volo, quòd, si solo sensui naturali vocem textus inherere oporteat, Jephthe tantum quamcumque voverit hostiam, egrediens quod egrediatur, non prævidens humanam adfuturam hostiam. Absque dubio, ut et cæteris Israelitis ipsi erant et pecudes et armenta, hebraicis idonea animalia, uno verbo. Hæc illi concedit D. Baer, nec alia ampliora expeto. Jephthe hæc in mente habet, sed non in expressione; in verbo obiectum voti est incertum: Egrediens quod egrediatur.

D. Baer nollet in Vulgatâ addi, primus. Sed reverè, patet clarissimè etiam in sensu D. Baer accepto, quòd Jephthe, omne quod foribus domus suæ egrediatur vovendo, voverat quod primum, et executione voti innotescit satis non ultra designatum esse. D. Baer addit ipse textui, quum in paraphrasi suâ inducit Jephthe dicentem: Omne quòd è foribus domus egrediatur. Illud, omne, oppositum verbo Vulgatæ, primus, non in textu scribitur: et indefinita expressio, egrediens quod egrediatur, non magis unum quam aliud amplectitur. D. Baer adhuc superaddit textui, quum in versione ipsâ suâ Jephthe inducit dicentem: Quod egrediatur foribus domus meæ ut eat obuiam mihi. Soli homines obuiam procedendi causâ ire poterant, sed, eâ confessione D. Baer, inter hos annumeranda erant animalia quæ egredi poterant obuiam ei, sed non obuiam itura ei; et textus reverè merè fert, ex ipsâ D. Baer versione: Egrediens quod egrediatur obuiam mihi. Illa tantum annotentur demonstrandi causâ, quòd, cum sic alienas textui quis inserat voces, nec etiam idoneas, non adeò impatienter rejicere debeat vocem, primus, è textu feliciter fluentem: D. Baer indulget huic admonitioni, quam impetendo locum ipse dedit.

Sed hic præcipuè interest ut textus propriè significet generationem: Quod egrediatur domo meâ; illud concedo. Sic omnes concordè perfectè sumus de obiecto voti; solum de formâ agit, quâ voverit Jephthe. Hic verè notus difficultatis: hic D. Baer suæ interpretationis

fundamentum invenire putat, et hic ego supereminere censeo interpretationem communem à quâ aberrat D. Baer.

(Traducendum esse censeo D. Baer, AUT erit Jehovez, AUT offeram illud in holocaustum. Sed lateri cogitur pro duobus his, AUT utroque loco textum hebraicum inseruisse particulam 7, quæ communi sensui significat ET; Hebraicus ergo textus ad litteram fert: ET erit Jehovez: ET offeram illud in holocaustum. Satis differre ista videntur; D. Baer tamen contendit idem reipsâ sonare: quâ de re discutendâ nunc agitur.

Ab initio, D. Baer queritur, quòd plurimi traductores illud, ET primum ante ERIT, omittant; quam omissionem exprobat non tantum Vulgatæ, sed ipsis Septuaginta, patetque lucidè errasse ipsum, siquidem græca versio Septuaginta fert xxi, et in ipsâ quam in testimonium vocat editione (scilicet Franecker, Edit. 1709), vox xxi, omisa in hæc editione, secunda, non prima occurrit, et de hæc secunda notæ hujus editionis, annotante etiam D. Baer, ferunt eandem reperiri in celebri Codice Alexandrino. Animadversione dignum est in editione sancti Augustini, à Benedictinis immissâ, in quâ latine textus exprimitur secundum veterem Vulgatam versam ex græco Septuaginta, reperiri utramque lectionem: Primò, ET erit, Domino offeram eum holocaustoma; et aptius dein: Et erit Domino et offeram eum holocaustoma. Hoc excerptum communicare D. Baer libens volo, et non abnuo veram hæc esse lectionem textus hebraici versionis Septuaginta. Sed ex hoc concludit quadrare cum suâ versione Septuaginta, quod non concedo.

Ut suæ versioni momentum conciliet, dicit primò particulam 7, traducendam in loco quem in textu occupat, quod fieri non veto; omnis quæstio de ejus significatione voluitur.

Addit D. Baer in hoc loco, ut in loco immedie subsequenti, se existimare traducendam particulam 7 AUT, non ET, quæ versio, inquit, non solum ingenio lingue aptatur, sed necessaria etiam est in præcitato loco: Supponit ergo invicem oppositi duo et 7, et id ego primò nego: contendo primum 7 non aliud esse ac hebraicum, quod multis exemplis confirmabo; contemto illud 7 consequentiam esse hujus expressionis, et erit, quæ præcedit.

Nunquamne D. Baer animadvertit hæc expressionem, et erit, sæpiùs post se trahere conjunctionem ET, quam nostra Vulgatæ sæpiùs, forsitanque omnino omittit, quia latine non verè sensus eam requirit?

Et erit... et sumes, Isai. xiv. 5, 6. Et erit... et ingredietur, Is. xvi. 12. Et erit... et vocabo, Is. xxii. 20. Et erit... et in oblivione eris, Is. xxiii. 15. Eterit... et edificabuntur, Jer. xii. 16. Eterit... et ingredietur... Jer. xvii. 24, 25. Et erit... et occidere iudicium, Amos viii. 9. Et erit... et auferam, Mich. v. 10. Et erit... et visitabo, Soph. i. 8. Et erit... et dicent, Zach. xii. 5. Et erit... et non erit, Zach. xiv. 17.

Hæc sunt totidem contextus in quibus hebraica versio scribit post, et erit, conjunctionem ET à Vulgatâ omissam. Verisimile est me potuisse alia afferre exempla, nisi in Concordantiis hebraicis deficiat verbum, sum, quod nec in Buxtorf, nec in Noldio reperire est. Cæterum, existimo undecim quæ modo attuli, satis sufficienter probare existentiam hujus hebraismi. Ultimum exemplum resumanus, quòd magis assimilatur textui quem perscrutamur.

Citatus ergo Zachariæ (c. xiv. v. 17) textus ad litteram fert: ET ERIT qui non ascendit (fortassè ascendit) de familiis terræ ad Israhælem, ad adorandum Regem Dominum exercituum, ET non supra eos erit imber. Evidens est conjunctionem et latine superflueret, et nostram Vulgatam rectissime vertere, hæc deleta: Non erit super eos imber. Ecce autem hic dicit Jephthe: ET erit, egrediens quod egrediatur foribus domus meæ obuiam mihi, quando revertar in pace de filiis Ammon, ET erit Jehovez, et offeram illud in holocaustum. Illud primum et præcisè eadem constructione quâ in Zachariâ accipitur; inde fit ut nostra id omitat Vulgatâ; inde, ut Noldius, doctissimus ille Danensis cujus D. Baer suffragio occupatur, et qui in Concordantiis particularum hebraicarum exprimit secundum 7 per AUT, primum 7 exprimit per INQUAM sic. INQUAM erit Jehovez, AUT offeram illud in holocaustum; si attendat D. Baer ad, et erit, toties in Scripturis repetitum, recognoscet illud hebraicum, fatebiturque nullâ causâ de his dubitandum esse. Si ergo hic esset 7 significans aut, non nisi secundum sic sonaret, et fatebor illud D. Baer sufficiens esse, sed illud etiam sic verti posse nego. Noldius, qui primò sic illud traduxerat, viam repetit in notâ suâ, in quâ, quum non pe immolationem detruere sit aggressus, fatetur se, post novam indagationem, admodum admittendum esse opinari, concludendoque id argumento fuisse. Huic retrospectui, à doctissimo viro immolationem agrè ferente admissio, certè attendere debent qui eam oppu-

gnant. Concors sum cum Noldio et cum D. Baer, in eo, quod aliquando conjunctio *1* idem sonet ac disjunctiva aut, sed quo casu? Hoc animadvertendum est, in his scilicet casibus, in quibus et nostra ipsa lingua libenter hujus hebraicis conscia foret. *Qui maledicet patri ET matri* (pro, patri AUT matri) *Deus estne aliquis in caelo ET in terra* (pro, in caelo AUT in terra) *qui tuis similia faciat? Quis est homo, ut memineris ejus, et filius hominis* (pro, AUT filius hominis), *ut visites eum?* Hæc sunt aliquot exempla à Noldio citata, in quibus ET pro AUT accipitur. Uno verbo, apud Hebræos ut et apud nos, potest scribi AUT pro ET quotiescumque alternis vicibus non est locus. Contrario casu, Hebræi, ut et nos propria conjunctione expriment aut, scilicet per *1*. Inde fit ut in Levitico ter iterata sit hæc expressio: *Duos vitulos AUT duos pullos columbarum*. Non credo in hoc casu ad liberi posse conjunctionem ET; nimis evidenter cum sensu pugnet. Si ergo in textu presenti verè vice alternæ exprimerentur essent, in ipso reperiretur particula *1*, quæ significat AUT.

« Certum est gallicè nunquam hæc propositionem, *erit Domino, et offeram illud in holocaustum*, idem sonaturum esse ac, *Aut offeram illud in holocaustum*. Quod, utranque in usu habentes conjunctionem, simili casu eas distinguere rectè scimus; quæ etiam ambas conjunctiones habent Hebræi, et apprime distinguere sciunt; non ergo verisimile est hic Jephthæ dixisse ET pro AUT. Nedium ingenio lingue appetit hæc versio, ingenio contra lingue reprobat. Quomodo esset necessaria pernitus, quum sensu naturali textus impugnaret?

« D. Baer contendit non admitti posse hic illud ET, quin subit vitiosa redundantiæ; sed audientem solum hujus ideæ explicationem, in notescet adhuc errorem ab adversario admitti: « Jephthæ, ait, promittens Domino se reducendum ei oblatum hoc vel illud in holocaustum, « necessesse duxit addere hoc holocaustum « fore Domino? Non prorsus illud addit; non scripsit: Illud offeram in holocaustum, et erit Domino; dicit: *Erit Domino, et offeram illud in holocaustum*. Nulla hic redundans vitiosæ. Ipse fatetur D. Baer esse Domino et offeri in holocaustum, res differentissimas exhibere.

« Quod confessus, eodem tempore ideam coercere angustis limitibus aggreditur illam, esse Domino; sed non facillè intelligam quid dicere poterit: Non reperiri unum in totâ Bibliâ sacrâ textum quo *1* ut expressionem, esse Do-

mino, generaliter accipi ut locutionem cui inhæreat idea victimæ et sacrificii. Omnis primogenitus Domino consecrandus erat: *erit mihi*; hoc ipse D. Baer annotat. Sed ex primogenitis hi erant immolandi, hi redimendi; non omne quod consecrabatur, immolabatur; sed omne quod immolabatur, consecrabatur.

« Primogenitum non immolati redimebantur, præsertim primogenitum masculi redimendi erant. Non idem dici potest de hostis morti devotis. Quicumque, sive homo, sive animal, morti devovebatur, redimi nequibat, et morte alligendus erat. Sive homo fuerit, sive animal, non redimetur, sed morte morietur. D. Baer hæc legem agnoscit, sed non posse incidere in filiam Jephthæ contendit; animadvertit morti vovere nullum posse homines, nisi sint vel hostes populi Dei, ut Chanaanæ, vel noxii, ut Achan. Et reverà videtur Jephthæ filiam immolanda consilium non invivisse, cum dolore adeo oppressus fuerit, cognito quod in eam votum incuberit. Sed morti voverat quod egressurum erat foribus domus obtinam tibi; redemptioni victimæ locus jam non erat, morte plectenda erat.

« D. Baer opinatur Scripturas sacras, quum hoc votum memorant, illud saltem designare vocibus quæ ejus effectum præannuntiant, ut *orte mulctare, gladio ferire*, etc. Num verò aliter sonant, morte mulctare et, offerre in holocaustum? Anathematis character magis eminere poterat? Vult tandem votum quod Scripturæ vocant anathema, semper penam, non ritum religiosum significare. Penam certè fuit pro sonitibus et hostibus Dei ipsiusque populi: pro animabus verò ponane fuit? Dicamus ergo hæc immolatione etiam Deo litari posse, et certè Jephthæ vovendo sic litari Deo in mente habebat.

« Jephthæ ergo se obligat ad sacerandum Deo quodcumque sit naturæ. *Erit Domino*; sive exit victimæ quæ immolari possit, ex eâ holocaustum faciet: *Et offeram illud in holocaustum*. Hostia morti vovetur, et ex eo tempore redemptionis incapax. Hic est, ut opinor, sensus textus naturæ aptior, et si regulis fides D. Baer, nunquam licet à sensu naturali textus discedere, jam questio solvitur. In sensu naturali textus Jephthæ vovit Domino holocaustum et votum exsolvit in filiâ. Deducendam relinquo consequentiam, et hic stare possem, cum ab hoc omnia sequentia pendeant. Sed præcè adhuc D. Baer sequi vestigia, ut clarescant reliquæ difficultates quas velut ex vocibus ipsis textus decerptas objicit, has solas investigare volo.

Jephthæ ergo domi redux est, quodque occurrit, filia ejus est. Dolore correptus scindit vestimenta sua: fatetur Noldius, re omni perspectâ, nimium ipsi videri hunc dolorem, si de solâ consecratione agatur; sed, minime pugnare debuit hominem qui solum filiam perspexit suam, quæ se offerat holocausti quod vovit hostium?

« Votum filicæ suam enarrat, cui se submittit, unum tantum expetens, scilicet, dilationem ad duos menses, ut interdum ploret virginitatem suam. Annuit pater. Cum puellæ ergo exit plorans virginitatem suam. D. Baer opinatur hæc locum rectè explicatum clarissimè luce hæc omnia illustrare, id est, argumentum invenire hic patris jam erat Domino, et virgo reverà permansit; solum ergo luget secundam voti partem, id est, immolationem. Quid aliunde significat ille dilationis terminus? Cur non amplius quum menses duos exigit, ad plorandam virginitatem suam? Si superstes manet, reliquam per vitam licet plorare virginitatem suam. Mora ad diem extenditur, ex eo quod per immolationem concludi debeat. Uno verbo, Jephthæ vovit holocaustum, cujus filia hostia, quæ luget se modo sine posteris morituram esse. D. Baer objicit apud Hebræos ut et apud plerosque Orientis populos, nec ut elades insolita, nec ut pudendum filiam habebatur, si juvenis et virgo decederet. Sed fatetur miseram et pudendam apud Judæos esse, si inupta esset, et coelebs senesceret; si ita, et oportebat utrumque esse, si qua moreretur virgo, et hoc præcisè luget filia Jephthæ.

« Post menses duos regressa ad patrem est, et facti et sicut voverat, sic verum fuisse ab ipso D. Baer vidimus: **FECIT IHC ILLI VOTUM SUUM QUOD VOVERAT**; illud reverà quatuor verbis rectè expressit Vulgata: **FECIT EI SICUT VOVERAT**. Addit autem Vulgata, quæ ignorabat virum, hocque oppugnat D. Baer. Vult ad litteram traduci, et illa non cognovit virum. Inde concludit præcisè hoc modo votum fuisse absolutum, Excogiat quod Jephthæ solvit votum in filiâ, eam consecrando Domino, ita ut non cognoverit virum. Sed et ipse fateri cogit hebraicè pariter significari ignorabat, vel non cognoverat. Scilicet deficientem in hebraicè lingua et imperfecto, ignorabat, et absoluto præ-

terito, ignoraverat, utrumque per præteritum exprimi necesse est, non cognovit. Sed ex se ipso, his præmissis, nil in promptu habet; cæteris circumstantiis in textu expressis determinandum est; bisque circumstantiis textus pro immolatione pugnantis, inde sequitur verba hæc, illa non cognovit virum, merè significans ipsam, usque dum immolaretur, virum non cognovisse, ita ut, quum Jephthæ votum in illâ absolvit, nondum cognoverit virum, quod his verbis Vulgata expressit: *Quæ ignorabat virum*.

« Eadem versio Vulgatæ adiecit: *Exinde mos increbuit in Israel, et consuetudo servata est*. Quam violentè paraphrasim impugnat D. Baer: vult ad litteram traduci: *Et facta est in regulam in Israel*. Sed primò supponit per istam regulam intelligendum esse exemplar. Prohibetur ergo quod vox hebraica *1* quæ in Septuaginta exprimitur per *1*, statutum exemplar significare possit; hoc autem nullo D. Baer argumento firmat. Secundo, non meminerit D. Baer hebraicè femininum hoc, facta est, pro neutro accipi, factum est? Ignoratio illud, hæc facta est mihi, Psalmi 118, v. 56? An non ipse primus et ante omnes monerit nos per hebraicum scribi pro, hoc factum est mihi? Sed textum longè directionem in exemplum afferemus; nam in Exodo legit, cap. 30, v. 21: *Et facta est illis statutum (1) scilicet illi (Aaroni) et semini ejus in generationibus suis?* Negarene velit, hoc esse hebraicis significans: *Et hoc factum est illis in statuente sempiternum illi, etc.*? Ecce ergo quod hic fert textus libri Judicum: *Et hoc factum est in statuente in Israel*. Hic est ad verbum sensus versionis Septuaginta; hic facillè sensum textus Vulgatæ deprehendere est. Et consuetudo, ut os increbuit in Israel; hæc regula, hic mos apparet in textus continuatione, quem D. Baer ipse sic traduci: *De anno in annum ibant filie Israel ad celebrandum filiam Jephthæ Galaditæ, quatuor dies per annum*. Hic est præcisè mos in Vulgatâ commemoratus, regula in Septuaginta assignata, mos et regula apertissimè textui hebraico inscripti. Non connecti strictius, non conferri relatione manifestiori poterant. Non ergo nostræ Vulgatæ criminis dabitur additio verbi, ut, clarissimè sensui aptata; *Exinde mos increbuit in Israel... ut post anni circulum conveniant in unum filie Israel, et plangent filiam Jephthæ Galaditæ diebus quatuor*.

« Sola quæ superest difficultas, voluitur in voce, et plangent, an ut ferunt Septuaginta, ad lamentandum (super) filiam Jephthæ. Exprimitur

præpositio in versione hebræâ, et sensus Septuaginta simul et Vulgatæ pariter eam supponit; hæc notâ dignum est, quia sensus D. Baer non eam supponit, aut cum eâ non quadrat. D. Baer fatetur verbum de quo agitur non amplius quàm bis in omni Bibliâ sacrâ offendi in conjugatione quâ hic utuntur, quæ scia potest hujus sensum certum facere; non hoc modo potestas dabitur sensum fixum cum certitudine afferendi. Secundus textus, in quo invenitur, ait, *adest aliquot productioribus capitibus (voluit scribere superioribus) in eodem libro Judic. 5, v. 11, in quo Vulgatâ ipsa illam assumit pro, narrare et celebrare, quàm sic veritè: Ibi narrentur justitie Domini.* Hebræica versio significare posset: *Ibi narrentur justitias Domini, et utroque sensu non hic adest præpositio.* Sed hujus verbi sensus adhuc sat incertus est in ipso textu, cum Septuaginta aliud ipsum significare voluerint scilicet: *Ibi dabant*

justitias, quòd יצו, narrare, figuram habet יצו, significantis dare et pariter יצו significantis lamentari. Notum, pro quo *plorare filia Israel per duos menses*, potuit reipsa eiere adhuc earum *lacrymas quatuor anni diebus, ex quo absolutum fuit; sique consecratio filia Jephthæ annis earum laudibus celebrari meruerit, quantò magis ejus immolatio digna fuit quæ quotannis fieret lacrymarum causa!* Sed quocumque modo obscurissimam expressionem explanare voluerint, nihil inde contrâ *immolationem* concludi potest, quæ ceterum statuitur *ex sensu naturali textûs, et agnita fuit, non tantùm ab antiquis doctoribus et à sanctis Patribus hebræicæ linguæ rudibus, imò verò ab his qui, hujus sermonis scientes, textum sacrum in ingenito sermone studiosè legerunt, ab Origene, à S. Hieronymo, apud Judæos etiam à Josepho admissa est.*

Nati anno mundi	Ante Christum tempora
Juda	2249 1735.
Phares et Zara.	2288 1716.
Esrôn filius Phares.	
Aram.	
Aminadab.	
Nahasson.	
Salmon qui ducit Rahab.	2355. 1451.
Booz.	
Obed.	
Jesse vel Isai.	
David.	2919. 1085.

Inde concludit D. Calmet, « interponi nuptiis Salmon et nativitati Davidis 566 annos. » Abbas de Vence hæc hypothesim impugnat. D. Calmet, inquit, omnia promiscuè de hoc puncto chronologiæ, quàm scripsit in Præfatione in librum Ruth 566 annos interfluxisse nuptias inter Salmonem cum Rahab, Davidisque nativitatem. Hæc ita se ferre debent, si has nuptias assignes anno 2235, ut voluit ille scriptor, errore quem non attentione facti admisisset. In Commentario quippe de secundo capite Ruth, v. 4, novâ supputatione priorem diluit. »

Hæc est nova supputatio D. Calmet: « Legimus, inquit post ea, quòd Booz filius fuerit Salmon, et nepos Nahasson. Sed sunt qui dubitant filium fuisse immediatum Nahasson, et creduntque hoc loco generationes omitti in textu aliquot: contendunt nimio intervallo separari temporis; Salmon, virum Rahab, et Booz, patrem Obed et avum Jesse, ut intersit tantùm una generatio. Ex introitu Israelitarum in terram Chanaan ad natum Davidem, 566 annos computes. Atqui, et quomodò hoc intervallum replevisset quatuor viri, Salmon, Booz, Obed, Jesse vel Isai, pater Davidis? Non aliter futeiri potest hæc hypothesi, quàm si unusquisque ætate provecissimus generit, plusquàm centenarius vixerit, quod hæc ætate insolitum, præserim plures in unâ familiâ exitisse rarissimum. Quâ de causâ sunt qui tres nomine Booz agnoscent, unum Salmon filium, patrem alterius Booz, ex quo genitus supradictus Booz fuisse. Ut verò temerè duo Booz in genealogiâ Davidis inseruntur, nulla est inserendi necessitas. Insolitum esse fatemur tunc, forsân ex hoc tempore, sed certè minus quàm nunc, quatuor numerare in familiâ unâ tot annis viventes, sibi que succedentes; sed nil hic impossibile est, Salmon,

natus 106 annis potuit generare Booz 70 annis post introductos Israelitas in terram promissam. Booz fortè centenarius genuit Obed, qui ætate simili natus, genuit Isai, qui et ipse centenarius genuit David. 66 anni Salomon, 100 tribui Booz, Obed et Isai 566 annos implent ex introitu Israelitarum in terram Chanaan, ad natalia Davidis elapsos. »

Libenter expetremus à legentibus an verè hæc supputatio priorem deleat; eadem nobis, et omninò congrua videtur intrinsicè. Fortassè Abbas de Vence hic contradictionem reipsa non existentem suspicari potuit, ex eo quòd D. Calmet assignaverit nuptias Salmonem cum Rahab, temporibus quibus Israelitæ terram promissam introierunt, in primâ versione, et nativitatem Booz in secundâ ad septuaginta post annos adscribit. Quæ conciliare asperum sanè esse potest, sed in capite, nil hic contradictionem sapit; difficillimè forsân opinarem tantum intervallum fluxisse inter nuptias Salmonem et natalia Booz; sed D. Calmet supponit omnes hos Patriarchas genuisse quàm centenarii essent.

Quæ quàm ita sint, abbas de Vence nondum hæc admittit supputationem, cui substitui vult aliam. Contendit, nuptias Salmonem cum Rahab locum habuisse 46 annis post ingressos in terram promissionis Israelitas. « Annuncerandi sunt, inquit, 518 anni tantùm (dicendum est 520) inter nuptias Salmonem cum Rahab et natalia Davidis; sunt enim qui propugnent Salmonem non nupsisse Rahab, nisi elapsis 46 annis ex quo speculatores domi accepisset. Dicitur tredecim tantùm annis nata quàm legati ad eam venerunt; et quomodò hoc intervallum replevisset quatuor contractis nuptiis, sexagenaria Booz pepererit. » Ex nativitate Booz (uno post nuptias Salmonem anno), supersunt adhuc 519 anni quibus distat nativitas Davidis. Quos ut impleamus, nullis aliis adjunctis, quàm quas memorant Scripture, personis, hoc modo supputatio fieri potest:

Booz centum et sex annis natus esse potuit quàm genuit Obed.	106
Eadem ætate provecus dici potest Obed quàm genuit Jesse aut Isai.	106
Jesse centum et septem potest natus fuisse quàm genuit David.	107
In toto	319
Qui summa si addantur 47 anni qui effluxerunt ex quo Rahab excep-	

IN GENEALOGIAM DAVIDIS

Dissertatio ⁽¹⁾.

Genealogia Davidis scripta est in libro Ruth, in primo Paralipomenon libro, in S. Matthæi et S. Lucæ Evangeliiis. In his quatuor textibus, eadem occurrit difficultas, scilicet, generationum numerus minor videtur quàm ut intervallum 566 annorum expleat, qui inter Israelitarum ingressum in terram promissam Davidisque nativitatem effluerunt.

Reipsa dicitur quòd *Salmon genuit Booz de Rahab, Booz autem genuit Obed de Ruth, Obed genuit Jesse vel Isai, et Jesse, idem ac Isai, genuit David.* Quatuor tantùm generationes exponuntur.

Alimunde dicitur templum fundatum fuisse à Salomone quarto regni sui anno, 480 annis post egressum Israel de Ægypto. Alio loco legitur David triginta annis natum regnum suscepisse, posteaque quadraginta annis regnavisse. Septuaginta ergo vixit annis. Recidas ex 480 annis, 40 annos quibus desertum perambulaverunt Israelitæ, 70 vitæ totius Davidis, et quatuor primos regni Salomonis, quod in toto dat 114; reliquum erit 566, quod indicabit quot

(1) Auctore Rondeto.

anni ex introitu Israelitarum in terram promissam, ad nativitatem Davidis effluerint. Spatium tantum complebant sufficienter quatuor generationes?

Non in Ægypto demorati sunt Israelitæ diutius quàm 215 annis. Prædictum fuerat inde evasuros fore in quartâ generatione; et reverà, interdum quatuor generationes vixere, in familiâ Levi has annotare est: 1. Amram. 2. Aaron. 3. Eleazar. 4. Phinees; et in familiâ Judæ distinguas: 1. Esron. 2. Aram. 3. Aminadab. 4. Nahasson. Nova invaluit generatio per 40 annos quibus perambulaverunt Israelitæ in deserto. Tum natus est in familiâ Levi Abiæ, in familiâ Judæ Salmon. Verisimilene duces non amplius quàm quatuor generationes subsequentes annos 566 emensas fuisse? Familia Levi septem interdum numerat. Annon verisimile esset familiam Judæ ad quatuor tantùm restrictam esse? Hic est difficultatis nodus.

Eecè primò submittimus genealogiam Davidis, ex D. Calmet translata et Præfatione ejus in librum Ruth.